

MNENJA ZAKONCEV O SPRAVNEM POSKUSU

Marjana Zupan in Janja Zupančič

Spravni poskusi so bili preneseni s sodišč na področje socialnega skrbstva zato, da bi se problemi ob razvezi in po njej bolj življenjsko in strokovno obravnavali, saj se je v sodni praksi pokazalo, dapravni poskus na sodišču nima željenega učinka. Spravni poskus je posebno z vidika humanizacije odnosov med spoloma umesten in smiseln, če je njegov namen, da se zakonca kakovostno ločita. To je strokovna predpostavka, iz katere pravni poskus izhaja. Nasu pa je zanimalo, ali tudi partnerji, ki so se pravnega poskusa udeležili, mislijo tako in ali je pravni poskus prinesel kakšne spremembe v njihove odnose in koliko je pripomogel, da sta se uspešno dogovorila o medsebojnem odnosu otrocih, premoženju in stanovanju. Namen raziskave je prispevati k ovrednotenju dosedanjega izvajanja pravnega poskusa.

PROBLEM

Želeli sva ugotoviti, kakšna so stališča zakoncev, ki so se udeležili pravnega poskusa, do te oblike dela z njimi v razveznem postopku; kako so ti poskusi potekali; kakšen je bil odnos socialnih delavk do zakoncev; kako so zakonci doživljali te poskuse in kakšni so njihovi učinki.*

METODOLOGIJA

1. Spremenljivke

- a) Socialno-demografske značilnosti:
  - spol, starost, izobrazba, poklic, število otrok, stanovanjski status.
- b) Značilnosti zakonske zveze:
  - leto zakona, ko je bil vložen predlog ali tožba za razvezo,
  - odnosi v zakonu, preden so nastopile težave,

---

* Članek je nastal na osnovi diplomske naloge z istim naslovom. Besedilo je za objavo priredil urednik.

- pripravljenost za prilagajanje v zakonu,
- leto zakona, ko so se začele težave,
- razvezni razlogi.

c) Značilnosti poteka pravnega poskusa:

- število srečanj v pravnem poskusu, trajanje teh stikov in ustreznost stikov.

č) Odnos do pravnega poskusa:

- mnenje o pravnem poskusu (osebno zanj in na splošno za večino ljudi),
- učinek pravnega poskusa na anketiranega,
- primernost vabila na pravni poskus,
- mnenje o obveznosti pravnega poskusa,
- neodvisno od obveznosti pravnega poskusa - ali bi se ga udeležil takrat (povezano s pričakovanji) in ali bi se ga udeležil danes (povezano z izkušnjami),
- kaj bi svetoval tistemu, ki je v podobni situaciji pred razvezo - ali naj se pravnega poskusa udeleži ali ne (na podlagi lastne izkušnje in mnenja o koristnosti nasploh).

d) Odnos do socialnega delavca:

- potreba po pomoči v pravnem poskusu - da ali ne,
- vzdušje na pravnem poskusu,
- raven zaupanja do socialne delavke,
- sposobnost socialne delavke "razumeti" stranko,
- odnos socialne delavke do partnerjev.

f) Odnos do partnerja:

- neposredno pred pravnim poskusom,
- neposredno po pravnem poskusu,
- odnosi danes (med razvezanimi, med nerazvezanimi),
- rezultat pravnega poskusa v ožjem smislu (sprava, sporazumna razveza ali razveza s tožbo).

g) Rezultati pravnega poskusa (dogovori):

- razrešitev partnerskega odnosa - da ali ne,
- dogovor o otrokih,

- dogovor o premoženju in stanovanju,
- o čem sta se najtežje sporazumela,
- o čem sta se najlažje sporazumela,
- upoštevanje dogovorov,
- vzrok neuspešnega dogovora.

2. Merski instrument

Za zbiranje podatkov sva uporabili vprašalnik za samoizpolnjevanje, ki ima skupno 38 vprašanj, pri čemer so nekatera vprašanja namenjena za izpolnjevanje samo za tiste zakonce, kjer je bil rezultat pravnega poskusa razveza zakonske zveze. Vsa ostala vprašanja pa so namenjena tako razvezanim kot tudi nerazvezanim zakoncem oziroma tistim, ki so ostali v zakonski skupnosti. Od osemintridesetih vprašanj so štiri vprašanja odprta.

3. Populacija in vzorec

V času od 1.7.1984 do 30.6.1985 je sodišče poslalo na Center za socialno delo Ljubljana Šiška 257 predlogov oziroma tožb za razvezo, da bi se tam opravil pravni poskus. Od tega se v 16 primerih nihče od partnerjev ni udeležil pravnega poskusa, kar pomeni, da pravni poskus ni bil opravljen in sta bila zato predlog oziroma tožba umaknjena. V 71 primerih je bil pravni poskus okrnjen, ker se ga je udeležil le partner tožnik, toženec pa ne. Spravnih poskusov, kjer sta prišla oba, ne glede na to, ali je bil ta za oba partnerja obvezen ali ne, je bilo 170. Za opravljen pravni poskus štejemo tisti pravni poskus, ki se ga je udeležil tisti, za katerega je obvezen, zato je seštevek opravljenih pravnih poskusov enak 241 (170, kjer sta prišla oba, in 71, kjer je prišel vsaj tožnik). Nas zanima le tisti del opravljenih pravnih poskusov, kjer sta na pravni poskus prišla oba partnerja, to je 170 primerov.

VRSTA SPRAVNEGA POSKUSA		Štev.	Odstotek
Opravljene spravnih poskusov	prišla oba	170	66,1 %
	prišel le tožnik	71	27,6 %
Neopravljene spravnih poskusov	ni prišel nihče od partnerjev	16	6,2 %
SKUPAJ	SKUPAJ	257	100 %

Populacijo so sestavljali spravnih poskusov, opravljenih na Centru za socialno delo Ljubljana Šiška v času od 1.7.1984 do 30.6.1985, in sicer poskusov, kjer sta se spravnega poskusa udeležila oba partnerja vsaj dvakrat.

Iz te populacije sta izbrali enočetrtnski naključni (sistematični) vzorec. Dobilni sta 40 parov ali 80 zakoncev. Po kronološkem zaporedju sta obkrožili vsak četrti par na seznamu. Žal je prišlo med anketiranjem do precejšnjega osipa.

Od enočetrtnskega vzorca osemdesetih anketirancev sta uspeli dobiti izpolnjenih le 35 vprašalnikov, kar pomeni le 43,8 % vzorca anketirancev.

9 vprašalnikov sta pustili partnerju, naj jih da možu ali ženi, pa kasneje niso bili vrnjeni na CSD (11,3 %).

5 anketirancev se ni hotelo pogovarjati (6,3 %).

11 anketirancev se je v kratkem času preselilo in nista imeli novega naslova (13,8 %).

20 anketirancev nista našli doma, čeprav sta jih iskali najmanj dvakrat (25 %).

Distribucija odgovorov je precej variabilna, kar zbuja upanje, da vzorec anketiranih ni močno pristranski. Lahko bi predpostavljali, da bodo pripravljene odgovorjati tisti, ki so nasploh bolj pripravljeni sodelovati in se pogovarjati. Taka

razlika bi se morda lahko pokazala med tistimi, ki sva jih prvič dobili doma, in tistimi, ki jih je zelo težko dobiti doma. Vendar se po najinem vtisu dve skupini ne razlikujeta v odgovorih, kar utrjuje sodbo, da osip ni močno zmanjšal možnosti za posploševanje.

4. Metoda zbiranja podatkov

Podatke sva zbirali neposredno z anketiranjem. Najprej sva želeli opraviti anketiranje tako, da sva vse izbrane anketirance povabili na Center. Vsakemu anketirancu sva poslali prijazno pismo s povabilom za sodelovanje v manjši raziskavi o staljščih zakoncev do pravnega poskusa v okviru zakonske svetovalnice na Centru za socialno delo v Šiški. Vabilu se proti najinim pričakovanjem ni skoraj nihče odzval, čeprav sva vsakemu anketirancu dali na razpolago dva časa - dopoldan in popoldan, ob dveh različnih dneh s tem, da sva (bivšega-bivšo) moža-ženo povabili ob istem času, če še živita skupaj, in ob različnem času, če ne živita več skupaj. Ker se na vabilo skoraj nihče ni odzval, sva začeli ljudi obiskovati na njihovih domovih. Ob obisku sva se predstavili, povedali, da sva absolventki socialnega dela in da delava manjšo raziskavo o staljščih ljudeh, ki so bili sami v pravnem poskusu, vse pa v okviru zakonske svetovalnice na Centru za socialno delo v Šiški. Vsakega sva seveda vprašali, če bi si bil pripravljen vzeti nekaj minut svojega časa in sodelovati.

5. Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sva uredili ročno v enodimenzionalne in dvodimenzionalne tabele. V dvodimenzionalnih tabelah sva odgovore klasificirali po rezultatu razveznega postopka (ohranitev zakonske zveze, sporazumna razveza, razveza s tožbo), ker sva domnevali, da se bodo staljšča teh treh skupin razlikovala, čeprav ni jasno, kakšen je status te spremenljivke v odnosu do staljšča do SP (je odvisna ali neodvisna spremenljivka?).

REZULTATI

Tabela 1: Socialno-demografske značilnosti

SPOL:	Število	Odstotek
- moški	16	46
- ženski	19	54
Skupaj:	35	100

STAROST	Število	Odstotek
- do 20 let	0	0
- od 21 do 30 let	9	26
- od 31 do 45 let	2	6
Skupaj:	35	100

IZOBRAZBA:	Število	Odstotek
- nedokončana osnovna šola	0	0
- dokončana osnovna šola	4	11
- poklicna šola	10	29
- srednja strokovna šola	13	37
- gimnazija	1	3
- višja ali visoka šola	7	20
Skupaj:	35	100

POKLIC:	Število	Odstotek
- nekvalificiran ali polkvalificiran delavec	2	6
- kvalificiran delavec	10	29
- visokokvalificiran delavec	0	0
- uslužbenec z nižjo strokovno izobrazbo	3	9
- uslužbenec s srednjo strokovno izobrazbo	12	34
- uslužbenec z višjo-visoko strokovno izobrazbo	7	20
- umetnik	0	0
- samostojni obrtnik	1	3
- kmet	0	0
- upokojenec in drugo	0	0
Skupaj:	35	100

ŠTEVILO OTROK:	Število	Odstotek
- eden	17	49
- dva	16	46
- tri in več	0	0
- ni bilo otrok	2	6
Skupaj:	35	100

STANOVANJSKI STATUS PRED VLOŽITVIJO

RAZVEZNEGA PREDLOGA:

- pri starših v skupnem gospodinjstvu	5	14
- pri starših v lastnem gospodinjstvu	2	6
- podnajemnika v skupnem gospodinjstvu	1	3
- podnajemnika v lastnem gospodinjstvu	11	31
- lastnika stanovanja v skupnem gospodinjstvu	0	0
- lastnika stanovanja v lastnem gospodinjstvu	16	46
Skupaj:	35	100

* Postulirana vsota; zaradi zaokroževanja se dejanska vsota včasih razlikuje za 1 %.

- V populaciji anketiranih je približno polovica moških in približno polovica žensk.
- Največ anketirancev je starih od 30 do 45 let (69 %).
- Po izobrazbi prevladuje srednja strokovna šola (kar 37 %).
- S tem se ujema poklic anketirancev, saj prevladujejo uslužbenci s srednjo strokovno izobrazbo (34,3%) in kvalificirani delavci (29 %).
- Dobra polovica anketiranih je imela enega, druga polovica pa dva otroke, le dva anketiranca nista imela otroka.

Skoraj polovica anketiranih (45,7 %) so kot zakonci, preden so vložili predlog za razvezo ali tožbo, živeli v lastnih hišah ali stanovanjih, v lastnem gospodinjstvu. Precej pa jih je živelo tudi kot podnajemniki v lastnem gospodinjstvu.

Tabela 2: Značilnosti zakonske zveze

TRAJANJE ZAKONA DO VLOŽITVE PREDLOGA ALI TOŽBE ZA RAZVEZO:		
	Število	Odstotek
- od 1 do 5 let	10	29
- od 6 do 10 let	8	23
- od 11 do 20 let	15	43
- nad 20 let	2	6
Skupaj:	35	100
ODNOSI V ZAKONU, PREDEN SO NASTOPILE TEŽAVE		
- zelo dobri	4	11
- dobri in urejeni	10	29
- nekaj srednjega	16	46
- slabi in neurejeni	5	14
- zelo slabi, nevzdržni	0	0
Skupaj:	35	100
PRIPRAVLJENOST NA PRILAGAJANJE V ZAKONU		
- oba sva se bila pripravljena prilagajati	9	26
- samo jaz sem se bil pripravljen-a prilagajati	16	46
- samo on-a se je bil-a pripravljen-a prilagajati	1	3
- nihče od naju se ni bil pripravljen prilagajati	9	26
Skupaj:	35	100
RAZVEZNI RAZLOGI		
- neujemanje življenjskih pogledov	9	26
- alkoholizem	11	31
- izvenzakonski odnos	5	14
- premalo strpnosti	2	6

	Število	Odstotek
- dolgočasje	2	6
- neodgovornost do otroka	2	6
- stanovanjski problem	2	6
- duševna bolezen	2	6
- materialne dobrine	2	6
- nezaupanje	1	3
- nesamostojnost	1	3
Skupaj: (N=35)		

Največ predlogov oziroma tožb za razvezo je bilo vloženi v dobi od 11. do 20. leta obstoja zakonske zveze (43 %), vendar je največja gostota vložitev na leto od 4. do 6. leta zakona. Upoštevati moramo, da je doba od 11. do 20. leta relativno dolg časovni razmik.

Največ anketirancev je označilo svoje odnose s partnerjem v zakonu, preden so se začele težave, kot nekaj srednjega, tako meni skoraj polovica, precej ostalih pa meni, da so bili dobri in urejeni. Nihče ni odgovoril, da so bili njihovi odnosi zelo slabi in nevdružni že od začetka, saj je tak odgovor nesmiseln glede na vprašanje.

Največ, skoraj polovica anketiranih, sodi o sebi, da so bili pripravljene prilagajati se, njihovi partnerji pa ne. Enako število (26 %) pa jih meni, da sta se bila oba pripravljena prilagajati oziroma da se nihče od njiju ni bil pripravljen prilagajati.

Lastnost človeške narave je tudi ta, da človek krivdo za neuspeh in zakonski brodolom raje išče pri partnerju, kot pri sebi in da ga partnerjeve slabosti bodejo v oči, svojih pa pogosto še opazi ne.

Težave so se najpogosteje začele od 1. do 5. leta zakonske zveze v 43 % nato pa odstotek enakomerno pada. Najpogosteje partnerja zaradi svoje zaljubljenosti ob začetku skupnega življenja ne opazita ali ne priznavata svoje medsebojne raz-

ličnosti. Ko zaljubljenost mine, pride na dan soočenje z realnostjo, z različnimi potrebami in pričakovanji in tako se oblikujejo prvi zakonski konflikti.

Največkrat so se težave pokazale že do 3. leta zakona in to verjetno pomeni nesposobnost partnerjev premagati prve zakonske konflikte, tako da bi se njun odnos lahko še poglobil.

Novi zakon pozna samo en razvezni razlog: nevzdržnost zakonske zveze. Če je zakonska zveza iz kateregakoli vzroka nevzdržna, sme eden ali drugi zakonec zahtevati razvezo. Ljudje, ki se ločujejo, pa pogosto vso stvar poenostavijo tako, da vidijo le v enem vzroku ali celo posledici slabih odnosov vzrok za ločitev. Ne opazijo, da je npr. prešuštvo le posledica neke praznine, ki je nastala v partnerskem odnosu. Zato sva tudi zato zastavili to vprašanje. Kot prevladujoč razlog je v 31 % alkoholizem. Sledi mu neujemanje življenjskih pogledov.

Tabela 3: Značilnosti poteka pravnega poskusa

**ŠTEVILO SREČANJ S
SOCIALNO DELAVKO**

	Število	Odstotek
- enkrat	20	57
- dvakrat	11	32
- trikrat in večkrat	4	12
Skupaj:	35	100

TRAJANJE STIKOV V SPRAVNEM POSKUSU

- do eno uro	28	80
- do dve uri	7	20
- več kot dve uri	0	0
Skupaj:	35	100

USTREZNOST STIKOV V SPRAVNEM POSKUSU

- naj bodo pogostejši in daljši	7	20
- naj bodo pogostejši in krajši	0	0

	Število	Odstotek
- naj bodo redkejši in daljši	2	6
- naj bodo redkejši in krajši	2	6
- bili so ustrezni	24	69
Skupaj:	35	100

Ponavadi traja spravi poskus, po praksi Centra za socialno delo Ljubljana Šiška, okoli eno uro, vendar manj kot eno uro skoraj nikoli ne. Število srečanj je odvisno od tega, ali je spravi poskus bolj administrativno dejanje v okviru razveznega postopka ali pa gre bolj za strokoven in svetovalen proces. V prvem primeru se omeji in konča pri enem srečanju, v drugem pa se zakonca s socialno delavko srečata večkrat, saj je to v interesu partnerjev, ki potrebujeta pomoč pri dogovarjanju.

V 57 % - več kot polovici primerov - so se partnerji srečali enkrat s socialno delavko v spravnem poskusu.

V veliki večini (tri petine) so stiki trajali do eno uro.

Za večino (68 %) so bili stiki v spravnem poskusu časovno ustrezni, niso potrebovali daljših in večkratnih stikov.

Tabela 4: Stališča do spravnega poskusa

SPREMENLJIVKE	REZULTAT SPRAVNEGA POSKUSA			
	Ohranitev zak. zveze	Sporaz. razveza	Razveza s tožbo	Skupaj
MNENJE O SPRAVNEM POSKUSU				
- za večino koristen in smiseln	3	1	2	6
- za nekatere koristen in smiseln, za druge pa ne	4	9	11	24
- za večino ni koristen in smiseln	-	4	1	5
Skupaj:	7	14	14	35

SPREMENLJIVKE	REZULTAT SPRAVNEGA POSKUSA			
	Ohranitev zak.zveze	Sporaz. razveza	Razveza s tožbo	Skupaj
SPRAVNI POSKUS JE				
- poglobil najina nesoglasja	1	0	6	7
- odvečna formalnost, ki ni vplivala na odnose	3	7	5	15
- prispeval h kulturnejši razvezi	0	6	2	8
- pomagal urediti medsebojne odnose	3	2	1	6
Skupaj:	7	15	14	36
PRIMERNA OBLIKA VABILA				
- uradno vabilo s povratnico	4	8	8	20
- telefonsko vabilo soc. delavke	1	0	0	1
- osebno pismo soc. delavke	2	3	4	9
- vseeno je	2	4	2	8
Skupaj:	9	15	14	38
ČE SP NE BI BIL OBVEZEN, BI SE GA TAKRAT:				
- udeležil	5	10	14	29
- ne udeležil	2	4	0	6
SEDAJ:				
- udeležil	5	10	9	24
- ne udeležil	2	4	5	11
SP JE BIL ZAME				
- velika pomoč	0	3	1	4
- koristna izkušnja	3	3	2	8
- formalna obveznost	2	5	7	14
- neprijetna obveznost	2	3	3	8
- neprijetna in nekoristna obremenitev	0	2	1	3
Skupaj:	-	-	-	-

SPREMENLJIVKE	REZULTAT SPRAVNEGA POSKUSA			
	Ohranitev zak.zveze	Sporaz. razveza	Razveza s tožbo	Skupaj
TISTEMU, KI JE PRED				
RAZVEZO, BI SVETOVAL				
- naj se SP udeleži, ker mu bo v veliko pomoč	0	3	4	7
- naj se SP udeleži, ker bo to zanj koristna izkušnja	4	2	2	8
- naj se o tem odloči sam, ker mu ne bo prineslo bistvenih sprememb	2	10	7	19
- naj se ga ne udeleži, ker mu bo to neprijetna obveznost	1	0	0	1
- naj se ga ne udeleži, ker bo to zanj neprijetna obremenitev	0	0	2	2
Skupaj:	-	-	-	-
POTREBA PO POMOČI				
- pomoči sploh nisva potrebovala	3	8	4	15
- kdaj prej bi jo, tedaj pa ne več	1	5	8	14
- sva potrebovala pomoč, a ne poglobljeno	2	0	1	3
- sva potrebovala pomoč v obliki svetov.	1	1	1	1
Skupaj:	7	14	14	35
VZDUŠJE NA SP:				
- vzdušje zaupanja	4	4	3	11
- ni bilo popolnega zaupanja	1	6	3	10
- sploh ni bilo zaupanja	0	2	5	9
- napeto vzdušje	2	2	5	9
Skupaj:	7	14	14	35

SPREMENLJIVKE	REZULTAT SPRAVNEGA POSKUSA			
	Ohranitev zak. zveze	Sporaz. razveza	Razveza s tožbo	Skupaj
STOPNJA ZAUPANJA:				
- lahko zaupal intimne stvari	1	3	3	7
- po začetnem nezaupanju lahko vse zaupal	0	2	0	2
- nekatere stvari lahko zaupal, drugih ne	5	3	4	12
- lahko zaupal le površinske stvari	1	5	5	11
- nisem ji mogel zaupati	0	1	2	3
Skupaj:	7	14	14	35

RAZUMEVANJE SOCIALNE DELAVKE:

- popolnoma je razumela najhine težave	2	2	4	8
- v glavnem je razumela najhine težave	4	7	5	16
- skušala je razumeti, pa ji ni uspelo	0	5	4	9
- ni poskušala razumeti težav	0	0	1	1
- ne vem	1	0	0	1
Skupaj:	7	14	14	35

ODNOS SOCIALNE DELAVKE

- odklonjen	0	0	1	1
- strogo uraden	1	1	1	3
- vljuden, vendar hladen	3	4	4	11
- vljuden in topel	3	4	5	12
- naklonjen in razumevajoč	1	6	3	10
Skupaj:	-	-	-	-

ODNOS S PARTNERJEM PRED SP:

- sovražen	0	1	4	5
- nenaklonjen, a vljuden	1	2	7	10
- ravnodušen	4	4	0	8
- naklonjen, vljuden	1	4	3	8

SPREMENLJIVKE	REZULTAT SPRAVNEGA POSKUSA			
	Ohranitev zak.zveze	Sporaz. razveza	Razveza s tožbo	Skupaj
- prijateljski	1	3	0	4
Skupaj:	7	14	14	35
SPREMEMBA ODNOSOV PO SP				
- so se spremenili na bolje	5	2	2	9
- niso se spremenili	2	11	7	20
- so se spremenili na slabše	0	1	5	6
Skupaj:	7	14	14	35
ODNOSI SEDAJ:				
- sovražni		0	6	6
- nenaklonjeni		1	4	5
- ravnodušni		4	0	4
- naklonjeni		3	3	6
- prijateljski		6	1	7
Skupaj:		14	14	28
ODNOSI SEDAJ:				
- nevzdržni	0			
- slabi, neurejeni	1			
- ne dobri, ne slabi	1			
- dobri in urejeni	5			
- zelo dobri	0			
Skupaj:	7			
UREDITEV ODNOSOV NA SP:				
- na SP sva uredila medsebojne odnose		11	3	14
- na SP nama ni uspelo urediti medsebojnih odnosov		3	9	12
Skupaj:		14	12	26

Velika večina, več kot 70 % anketirancev meni, da je spravi poskus za nekatere ljudi koristen in smiselni, za druge pa ne. Ta odgovor prevladuje tudi v vseh treh podskupinah glede na izid razveznega postopka. Razvidno pa je, da imajo tisti, ki se niso razvezali, v povprečju nekoliko ugodnejše stališče o koristnosti SP za večino ljudi, tisti pa, ki so se sporazumno razvezali, nekoliko pogosteje menijo, da SP za večino ni koristen in smiselni.

Pri naslednjem vprašanju prevladuje odgovor, da je SP odvečna formalnost, ki ni vplivala na njihove odnose s partnerjem. Tako misli skoraj polovica vprašanih. Slaba četrtnina jih celo meni, da je SP poglobil nesoglasja med zakoncema, prav enako število pa, da jima je SP pomagal, da sta se kulturno razšla, s čimer je uresničen namen SP. Vidimo torej, da so poleg prevladujočega nevtralnega mnenja, da SP ni vplival na odnose, dobro zastopana tudi vsa ostala. Če bi šteli odgovore, da je SP odvečna formalnost in da je celo poglobil nesoglasja kot negativno mnenje, druga dva odgovora pa kot pozitivno mnenje, tedaj je jasno, da se je tukaj tehtnica nagnila na negativno stran. Največ zakoncev, ki imajo negativno mnenje, je med tistimi, ki so se razvezali s tožbo, največ tistih, ki imajo pozitivno mnenje, pa je med zakonci, ki so se razšli sporazumno.

Zaradi domneve, ki so jo izrekli na CSD, da bi utegnila tudi oblika vabila vplivati na odnos zakoncev do SP in na njegovo uspešnost, sva vprašali tudi, kakšna naj bi bila oblika vabila. Dobra polovica je za uradno vabilo s povratnico, ker gre pač za uradno in za nekatere celo obvezno zadevo, česar ne gre prikrivati. Osebno pismo socialne delavke bi se zdelo primerna oblika devetim vprašancem. Med podskupinami ni večjih razlik; morda je med tistimi, ki so ohranili zakonsko zvezo, več takih, ki so jim bližje neuradne oblike vabiljenja, med tistimi, ki so se razvezali s tožbo, pa uradna oblika.

Med 35 anketiranimi je bilo 74 % takih, ki so predlagali sporazumno razvezo ali takih, ki so vložili tožbo za razvezo; to pomeni, da je bil spravi poskus za večino anketiranih obvezen. Za preostalo četrtnino, to so bili toženi partnerji, pa spravi poskus ni bil obvezen. Kazalec odnosa do spravnega poskusa je tudi vprašanje, ali bi se udeležil spravnega poskusa, če ta ne bi bil obvezen. Več kot 4/5 vprašanih je odgovorilo, da bi se ga v tem primeru udeležili, kar verjetno pomeni, da so takrat šli na spravi poskus s pričakovanjem, da bo ta poskus pri-

speval, da se bo zadeva uredila ugodno zanje. Nekateri med temi so bili verjetno razočarani v teh pričakovanjih, zato sodijo, da se sedaj takega poskusa ne bi več udeležili, če bi se mu lahko izognili. Vendar pa še vedno večina meni, da bi se tudi danes udeležili SP, četudi ne bi bil obvezen. To vendarle kaže na določeno pozitivno stališče. Zelo zanimivo pa je, da je največja razlika med sedanjim stališčem in domnevnim takratnim pri anketirancih, ki so se razvezali s tožbo. To najbrž pomeni, da je bilo med njimi največ razočaranih nad SP, verjetno tudi zato, ker so gojili pretirana pričakovanja.

Najpogostejši odgovor na vprašanje, kaj je bil SP za anketiranca, je: formalna obveznost. Vendar je kljub pogostosti tako odgovorilo manj kot polovica vprašanih. Ostali se enakomerno porazdele, en del na negativnem koncu, drugi del pa na pozitivnem. Med tremi podskupinami ni posebnih razlik.

Skoraj tri petine vprašanih bi človeku, ki je pred razvezo, svetovale, naj se o tem, ali se bo udeležil pravnega poskusa ali ne, odloči sam, ker mu udeležba ne bo prinesla večjih sprememb. To se ujema z mnenjem večine, da je SP za nekatere koristen in smiseln, za druge pa ne. Kaže se torej neki tolerantni odnos do SP. Velika večina ostalih pa bi človeku pred razvezo svetovala, naj se udeleži pravnega poskusa.

Le manjši del vprašanih je odgovoril, da so v času, ko so se udeležili pravnega poskusa, potrebovali pomoč. Večina se je razdelila na tiste, ki pravijo, da pomoči sploh niso potrebovali, in na one, ki pravijo, da bi jo potrebovali kdaj prej, ne pa tedaj, ko je bil spravi poskus. Od ostalih se po nekoliko ugodnejšem mnenju ločijo tisti, ki so ohranili zakonsko zvezo. Iz tega lahko sklepamo, da je SP prepozna pomoč, saj je precej ljudi, ki bi že prej, še preden so sploh vložili predlog ali tožbo za ločitev potrebovali pomoč pri reševanju medsebojnih sporov. Ljudje še vedno niso dovolj poučeni o obstoju zakonskih svetovalnic in o možnostih za reševanje zakonskih težav. Če pa vedo za te možnosti, se niso pripravljene vključiti v svetovanje, saj so prepričani, da je to njihova zasebna stvar, ali pa niso prepričani, da je pomoč učinkovita. Med zakonci, ki so se razvezali na osnovi tožbe, je največ takih, ki sodijo, da bi pomoč potrebovali kdaj prej, na SP pa ne več; med tistimi ki so se razvezali sporazumno

pa jih je največ, ki trdijo, da pomoči sploh niso potrebovali. Med tistimi, ki so ostali v zakonu, pa jih je v primerjavi z ostalima skupinama več, ki pravijo, da so potrebovali pomoč.

Slaba tretjina vprašanih pravi, da je bilo na pravem poskusu vzdušje zaupanja med socialno delavko in zakoncema. Ostali pa sodijo, da ni bilo popolnega zaupanja, da sploh ni bilo zaupanja ali pa da je bilo napeto vzdušje. Da je bilo med njimi vzdušje zaupanja, spet sorazmerno pogosteje sodijo tisti, ki se nato niso razvezali, medtem ko tisti, ki so se razvezali s tožbo, pravijo, da je bilo vzdušje napeto, brez zaupanja.

Še eno vprašanje se nanaša na zaupanje in kaže nekaj podobnega kot prejšnje. Večina sodi, da so socialni delavki lahko zaupali le nekatere stvari, drugih pa ne, in da gre pri tem le za bolj površinske stvari. Tudi tu je ocena tistih, ki so se razvezali s tožbo, manj ugodna kot ocena tistih, ki so se razvezali sporazumno ali ki se sploh niso razvezali.

Skoraj polovica meni, da je socialna delavka skušala razumeti težave zakoncev in da jih je v glavnem tudi razumela. Med ostalimi pa jih je spet nekaj več obkrožilo, da jih je sicer skušala razumeti, pa ji ni uspelo, ali pa da sploh ni skušala razumeti njihovih težav, kot pa da je popolnoma razumela njihove težave. Od ostalih dveh skupin se po ugodnem mnenju nekoliko loči le skupina zakoncev, ki se niso razvezali.

Odnos socialne delavke v splošnem dokaž ugodno ocenjujejo. Največ glasov je dobil odgovor, da je bil odnos socialne delavke "vljuden in tople", le redki pravijo, da je bil odklonilen ali strogo uraden. Spet so ocene tistih, ki so se razvezali s tožbo, za odtonek manj ugodne.

Anketiranci so morali oceniti tudi svoj odnos s partnerjem neposredno pred SP. Če odštejemo tiste, ki so rekli, da je bil odnos ravnodušen (slaba četrtnina), nekoliko prevladajo tisti, ki so ocenili odnos kot nenaklonjen, a vljuden, ali pa sovražen. Teh je največ med zakonci, razvezanimi na osnovi tožbe, najmanj pa med tistimi, ki se niso razvezali.

Dobra polovica sodi, da se njihovi odnosi z zakoncem po spravnem poskusu niso spremenili, med preostalimi pa je nekaj več takih, ki menijo, da so se spremenili na bolje, tako da se tehtnica nagne v korist pravega poskusa. Razlike med osnovnimi tremi skupinami so pri tem vprašanju zelo jasne: najugodnejše ocenjujejo tisti, ki se niso razvezali; tisti, ki so se razvezali sporazumno, v glavnem sodijo, da se njihovi odnosi niso spremenili; najmanj ugodne pa so ocene razvezanih s tožbo.

Odnosi med partnerji so sedaj v splošnem boljši kot pred SP; predvsem se je nekaj sovražnosti in nenaklonjenosti spremenilo v ravnodušnost, sorazmerno več pa je tudi takih, ki so odgovorili, da so sedaj odnosi naklonjeni ali prijateljski. Taka sprememba je pogostejša pri zakoncih, ki so se razvezali sporazumno, medtem ko pri razvezanih s tožbo skoraj ni spremembe. Tisti, ki so ohranili zakon, ocenjujejo sedaj svoje odnose kot dobre in urejene ali vsaj "ne dobre ne slabe" (z eno izjemo). Med tistimi, ki so se razvezovali s tožbo, jih je le ena četrtnina uredila medsebojne odnose v primerjavi s tremi četrtinami pri sporazumno razvezanih.

Tabela 5: Rezultati pravega poskusa (odgovori)

Na naslednja vprašanja so odgovarjali le razvezani partnerji (n = 26)

RAZREŠITEV PARTNERSKEGA ODNOSA	Število	Odstotek
- sva uredila medsebojni odnos	14	54
- nisva uredila medsebojnega odnosa	12	46
Skupaj:	26	100

DOGOVOR O ZAUPANJU OTROK IN O STIKIH Z OTROKI

- sva se dogovorila že pred sprav. posk.	14	58
- sva se dogovorila na sprav. posk.	5	21
- se nama ni uspelo dogovoriti na spr. posk.	5	21
- nisva imela otrok	2	
Skupaj:	26	100

	Število	Odstotek
DOGOVOR O STANOVANJU IN PREMOŽENJU		
- sva se dogovorila pred spr. posk.	16	62
- sva se dogovorila na spr. posk.	1	4
- nisva se dogovorila, nisva vedela za možnosti	4	15
- nisva se dogovorila, nisva se hotela pogovarjati	5	19
Skupaj:	26	100

O ČEM STA SE NAJTEŽJE SPORAZUMELA?		
- o zaupanju otrok	5	19
- o stikih otrok z drugim roditeljem	1	4
- o preživnini	2	8
- o stanovanju	12	46
- o premoženju	9	35
Skupaj:	29	100

O ČEM STA SE NAJLAŽJE SPORAZUMELA?		
- o zaupanju otrok	16	62
- o stikih otrok z drugim roditeljem	5	19
- o preživnini	7	27
- o stanovanju	5	19
- o premoženju	8	31
Skupaj:	41	100

LIPOŠTEVANJE DOGOVOROV

A) O ZAUPANJU OTROK OB RAZVEZI

- da	20	77
- ne	0	0
Skupaj:	20	100

B) O STIKIH OTROK Z OBEMA RODITELJEMA

- da	18	69
- ne	3	12
Skupaj:	21	100

C) O PREŽIVNINI

- da	19	73,1
- ne	2	7,7
Skupaj:	21	100

Č) O REŠITVI STANOVANJSKEGA PROBLEMA

- da	19	73,1
- ne	5	19,2
Skupaj:	24	100

D) O DELITVI PREMOŽENJA

- da	18	69,2
- ne	2	7,7
Skupaj:	20	100

ČE SE O KAKŠNI SKUPNI ZADEVI NISTA
SPORAZUMELA, ZAKAJ NE?

- ker nama ni bila ponudena možnost	5	35,7
- ker na spravnih poskusih nisva prihajala oba	1	7,1
- ker se o teh vsebinah nisva mogla dogovoriti	8	57,1
Skupaj:	14	100

Na ta vprašanja so odgovarjali le razvezani zakonci.

Na vprašanja je odgovarjalo 26 razvezanih zakoncev; 2 od 28 sta bila v času raziskovanja še v razveznem postopku, ki se je zavlekel, in sta zato odgovarjala le na nekatera vprašanja.

Presenetljivo je, da je le nekaj žez polovico partnerjev uspelo razčistiti medsebojne odnose pred pravnim poskusom ali na samem pravnem poskusu, kar pomeni nujen predpogoj za nadaljnje skupno konstruktivno dogovarjanje, predvsem glede urejanja odnosov z otroki. Malo manj kot polovica pa si partnerskih odnosov ni uspela razčistiti in dokončati. O tem, komu bodo zaupani otroci, in o stikih otrok z obema roditeljema se je večina uspela dogovoriti že pred pravnim poskusom. V večini otrok ostane pri materi, oče pa ga bolj ali manj redno in nemoteno obiskuje. Pri 1/5 sta se zakonca o teh vsebinah uspela dogovoriti na pravnem poskusu, druga petina je takih, ki se o teh vsebinah niso uspeli dogovoriti na pravnem poskusu.

RAZPRAVA IN SKLEPI

Ne moremo reči, da je odnos anketirancev do SP popolnoma jasen in neprotisloven. Po eni strani prevladuje ravnodušno ali celo odklonilno stališče, da je SP "odvečna formalnost, ki ni vplivala na partnerske odnose". Po drugi strani pa bi se večina še tudi danes, po vsej tej izkušnji, udeležila SP, četudi ne bi bil obvezen. Tudi drugim v podobnem položaju bi le manjšina odsvetovala udeležbo - večina bi jim prepustila, da se sami odločijo: tistih pa, ki bi SP priporočili, je več kot tistih, ki bi ga odsvetovali. Morda pomembnejše od splošnega stališča "za ali proti" SP pa so nekatere ugotovitve, razvidne iz odgovorov na vprašalnik pa tudi iz beležk ob obiskih na domovih anketiranih.

1. Zakonci niso obveščeni, da se lahko vključijo v zakonsko svetovanje v okviru zakonske posvetovalnice in da jim zakonski svetovalec lahko pomaga pri reševanju medsebojnih konfliktov, ki jih nista sposobna rešiti sama. Tudi zakonci, ki so že v razveznem postopku, v splošnem sploh ne vedo, kaj lahko od pravega poskusa dobijo, vsak zase in oba skupaj. Večina meni, da je pravni poskus le del razveznega postopka in formalnost, ki jim ni prinesla bistvenih sprememb. Mnenje, da je za nekatere zakonce pravni poskus koristen in smiseln, odraža bolj strpnost in razumevanje za prizadevanja socialnih delavk kot pa resnično prepričanje vprašanih.
2. Nekateri menijo, da je pomoč prišla prepozno in da bi pravni poskus morali biti pred vložitvijo predloga ali tožbe za razvezo. Zakonci se najpogosteje ločujejo od 4. do 6. leta zakona. Prve zakonske krize, ki so posledica zanemarjanja njunega partnerskega odnosa, zanju pogosto pomenijo nerešljiv vozec in jih pogosto ne znata ali ne moreta rešiti drugače kot z razvezo. Pomoč mladim zakoncem pri reševanju prvih konfliktov in poduk o tem, kako jih reševati, bi rešila marsikateri zakon.
3. Nekako več kot polovica anketiranih je doživela odnos socialne delavke do njih in do njihovih težav kot tak, kakršnega so si želeli, oziroma tak, kakršnega si tudi socialne delavke želijo, da bi bil. Malo manj kot polovica pa ta odnos doživlja kot preveč hladen. Vprašanje je, ali je bil ta odnos

res tak ali pa je bilo to doživetje le posledica nerealnih pričakovanj.

4. Presenetljivo je, da je le nekaj čez polovico partnerjev uspelo razčistiti medsebojni odnos pred pravnim poskusom ali na njem, kar pomeni nujen predpogoj za nadaljnje konstruktivno dogovarjanje v smeri kakovostne ločitve. Presenetljivo je, da so se partnerji najtežje dogovorili o materialnih vsebinah (o stanovanju in premoženju), kot bi to bilo najbolj pomembno, najlaže pa o tem, kdo bo dobil otroka.

Glede upoštevanja dogovorov velja, da se partnerja dogovorov o skupnih zadevah (medsebojnem odnosu, zaupanju otrok in stikih otrok z obema roditeljema, preživnini, rešitvi stanovanjskega vprašanja, delitvi premoženja) držita v približno 70 %, ostali pa se dogovorov ne držijo ali pa niso odgovorili. Neupoštevanje dogovorov pomeni slabo razvezo, za katero je značilen nedokončan medsebojni odnos partnerjev, ki skleneta dogovore le na papirju in se jih ne držita.

5. Meniva, da gre pravni poskus resnično nekako mimo partnerjev. Večina od njih ne ve, kaj je namen pravnega poskusa. Zakonci gojijo različna pričakovanja ali pa so sploh brez pričakovanj, o tem ne razmišljajo dosti ali sploh ne in pridejo na pravni poskus nepripravljeni. Precej ljudi misli, da iščejo pomoč socialnega delavca le ljudje, ki so šibki in nesposobni sami rešiti svoje težave. Nekateri imajo slabe izkušnje od prej, drugim pa znanci in prijatelji poročajo o svojih negativnih izkušnjah.
6. Pravni poskus je prepozna oblika pomoči partnerjema v razveznem postopku, saj so njuni odnosi dostikrat že tako načeti, da socialni delavec lahko le poskuša spoznati njun odnos in ga objektivno predočiti partnerjema, tudi tisto, česar se sama ne zavedata. Ko spoznata bistvo svojega odnosa, in ko se lahko odkrito pogovarjata o njem, je to zanju velik in bistven korak naprej. Po tem lahko ločitev opravita kot zadnje dejanje v njunem partnerskem odnosu, kar je tudi edina pot, da ločitev opravita dobro.

Ob anketiranju sva opazili še nekaj dejstev v zvezi z najino temo.

Anketiranci skoraj brez izjem živijo v blokih. Ne moremo zagotovo vedeti, ali je to zgolj slučaj, ali pa je to povezano z zakonskimi konflikti. Življenje v mestnem naselju blokov prinaša morda še dodatne obremenitve in konflikte v zakonsko življenje.

Zelo očitna je stanovanjska stiska, kot splošen problem in kot stiska posameznika. V nekaterih, sicer formalno ločenih, zakonih živita bivša mož in žena še vedno skupaj. Žena sicer v večini obdrži otroke in postane imetnik stanovanjske pravice, toda možu mora priskrbeti ustrezno stanovanje z odločbo. To je danes zelo težko. Opazili sva, da kar precej moških to izkorišča, da imajo še naprej oprano, skuhamo in poleg tega še kup novih priložnosti za prepire in žalitve. Ženske so potožile, da bi imele rade vsaj mir pred bivšim možem, da pa jim pri tem nihče ne pomaga.

Nekatere ženske so potožile tudi, da jim socialna služba ne more dati ustrezne zaščite v primeru, ko jih mož, ki pride obiskat otroka, žali in nadleguje. Pojavi se nenapovedano, ob neprimernih urah ali ko ima otrok obveznosti. Pelje ga na neprimerna mesta (npr. v gostilno) ali pa otroka hujska proti materi in ga kako drugače vznemirja. Zgodil se, da ga neredno obiskuje, da ga dalj časa ni, potem zopet hodi vsak dan. Ali pa mož dan za dnem vdira v stanovanje, zasleduje ženo, zaslišuje otroke, kaj dela mama, itd. Verjetno se dogaja tudi obratno, toda značilno je, da so posebno ženske pripovedovale, kakšna razočaranja so jih doletela v življenju. Včasih sva dobili občutek, kot da bi nama hotele svetovati, česa bi se morali v življenju izogibat.

Pri nekaterih sva opazili nezaupanje do socialne službe, češ "nihče ne more nič svetovati in pomagati, če nikoli ni bil v podobni situaciji" ali "besede ne pomagajo" ali pa "vse to nima smisla". To nezaupanje se je ponavadi v pogovoru izkazalo kot nezaupanje do sveta nasploh, zagrenjenost in skepticizem. Ali pa se je pokazal neki na splošno podcenjujoč odnos do socialnega dela ali celo do posameznega socialnega delavca.

Pričakovanja do pravega poskusa so bila zelo različna. Nekateri so menili, da "jih hočejo tam spaviti skupaj". Nekateri, predvsem ženske, pričakujejo od socialne službe, da jim bo zagotovila mir in varnost pred bližim možem. Za nekatere je bila koristna in umestna edino denarna pomoč. Za večino pa je bil spraven poskus le formalnost, v skladu s predhodnimi pričakovanji. Le malo ljudi je vedel, kaj je namen pravega poskusa - dogovoriti se o skupnih zadevah na human in konstruktiven način.

Sklenemo lahko:

Ljudje so premalo obveščeni o obstoju in pomenu svetovalne službe. Pogosto imajo napačne predstave o tem, komu je ta služba namenjena. Na svetovalno službo naj bi se obračali takoj, ko zakonca nista več sposobna sama rešiti svojih konfliktov, in ne šele v razveznem postopku, ko je za marsikaj že prepozno. Dosti zakoncev meni, da je spraven poskus kot pomoč partnerjema prišel prepozno, prej pa nekako nista našla poti, da bi pomoč poiskala. Zdi se nama, da gre spraven poskus nekako mimo ljudi, ker večina partnerjev ne ve točno, zakaj sploh gre na spraven poskus in zato ga ima za formalnost. Poleg tega sta ponavadi oba v taki stiski, vsak si zase rešuje glavo, in pogosto se ne zavedata, da je razveza njuno skupno dejanje in da jo bosta lahko dobro opravila le skupaj.

Janja Zupančič, soc. delavka, Rotarjeva 1, 61210 Šentvid-Ljubljana

Marjana Zupan, soc. delavka, Senično 18, 64290 Tržič